

BUDAPEST RÉGEN ÉS MA.*

A magyar nemzet hosszú és érdekes történelmi múltjában sokszor tett tanuságot egyebek között szívós életrevalóságáról, a művelődés és az emberi haladás iránt való kiváló érzékéről. Ezen a téren alkotott művei között a legtehetségesebb és legbámulatósabb mégis csak a magyar főváros: Budapest. Európának nincs olyan városa, amely a múlt század második felében olyan hihetetlen arányú fejlődést tudott volna felmutatni, mint ez a város. Akik a háború előtti években először látták Budapestet, nem is tudják elképzelni, hogy mi volt ez a város a hatvanas évek előtt. Buda és Pest bizony szerény provinciális két városként terült el a Duna két partján, együttvéve alig több, mint kétszázezer, jórészt németül beszélő és kicsinyes életviszonyok között élő polgári lakóssággal; rosszul burkolt, sőt nagyjából burkolatlan utcákkal, nyitott csatornaárkokkal. A szemetet a Duna partján rakták le és dobták a vízbe, a Duna vizét pedig puttonyokban hordták szét a városban ivóvíznek. És mit tudott ebből kialakítani az évszázados állandó harcok s főleg az 1848-as szabadságharc megpróbáltatásai által agyongyötört kis magyar nemzet a békés fejlődés néhány évtizede alatt!

Az Ausztriával 1867-ben megkötött kiegyezés után az országban meginduló nagy újjáépítő munkával együtt mihamar nekilendült a főváros fejlődése is. Buda, Ó-Buda és Pest városoknak 1873-ban történt egyesítésével serény munka indul meg az egész vonalon. nagyszabású városrendezési tervek alapján széles utakkal behálózott új városrészek kelnek életre. Az ország közgazdaságának fokozódó fellendülése elsősorban a fővárosban érezteti hatását. A legkülönbözőbb ipartelepek és gyárak kelnek életre, élénk forgalmú kereskedő üzletek s pezsgő társadalmi élet mindenfelé. Egyszersmind a magyar művelődés, tudomány, irodalom, képzőművészet és zeneművészet itt találja meg a maga éltető és lelkesítő központját s rövid idő alatt méltó helyre jut a művelt világ nagy kultúrversenyében.

Egyszer csak itt állott a világ szeme előtt a kelet kapujában egy ragyogó város, Nyugat- és Közép-Európának London, Páris, Berlin és Bécs után legnagyobb városa teljes szépségében modern berendezéseivel, nagyszabású közintézményeivel, pompás fürdőivel és a világvárosias fejlődés minden előfeltételével. Ez volt Budapest — a világháború előtt. Ide jártak a közeli és távoli külföldről, még az új világból is tanulmá-

nyozni a mi szép városunkat s ennek modern intézményeit. És az általános méltánylás nem tett bennünket elbizakodottakká, hanem új bátortás volt a további munkára. Nagyszabású tervek készültek új város-szabályozás, kereskedelmi kikötő, új városrészek, új szociális intézmények létesítésére. Az volt a tervünk, hogy a három város egyesítésének, azaz Budapest megszületésének ötvenedik évfordulója alkalmából 1923-ban nagyszabású nemzetközi városi kiállítást rendezünk, amelyen a külföldi városok mellett bemutatjuk szemléltetőleg képekben és gipszmodelleken a régi Budát és Pestet és ezzel szemben az új, nagy Budapestet az egész világnak. Amikor ezekről a tervekről a főváros egyesítésének 40-ik évfordulóján, 1913-ban tartott jubileumi ünnepségen beszéltem, azzal végeztem ünnepi beszédemet, hogy a magyar fővárosnak ilyen arányú kialakulása minden hadseregnél, minden politikánál, minden diplomáciánál hatékonyabban, erősebben, fényesebben fogja biztosítani a magyar faj általános megbecsülését és jövendő boldogulását. De azt is éreztük, hogy emellett nagy kultúrhatást teljesítünk kelet felé, amikor minden szónál hatalmasabb tettel, példával, eleven valósággal bizonyítjuk a békés alkotó munka, az embermívelő intézmények, a modern szociális haladás kézzelfogható jelentőségét a népek lelki és anyagi boldogulása tekintetében.

És jött a vízőlön. Jött a világháború, a forradalom, a bolsevizmus, az ellenforradalom és — jött Trianon. Itt áll most csonka Magyarország: nagy nagyra nőtt és még nagyobbra hivatott egykori büszkesége: a magyar főváros. Itt áll Budapest lerongyolódva, elszegényedve, tele gondokkal és aggodalmakkal. Mikor a sok kiállott szenvedés után kezdünk magunkhoz térni, most látjuk csak igazán az elmúlt évek rettenetes pusztításait intézményekben, vagyonokban, egzisztenciákban, kultúrában és erkölcsökben. De azért nem vesztettük el bizcaldalmunkat a jövőben. Az a nép, amely meg tudta teremteni császárok és királyok kegye nélkül, a maga erejéből, a maga verejtékével, a maga hihetetlen szívós akaraterejével és páratlan tehetségével a háború előtti Budapestet, — talán nehezen, talán lassan, de annál bizonyosabban el fogja végezni Budapest újjáépítését is. Ez az új nemzedék nagy hivatása, melynek meg is fog felelni. Be fogja bizonyítani, hogy egy életerős, tehetséges nemzet még a balsorsban sem hagyja el magát s megmarad azon az úton, amit történelmi hivatása számára kijelölt. A magyar nemzet Budapestet újra azzá fogja tenni, ami volt, hogy terjessze a békés munka, a művelődés, a gazdasági és szociális haladás áldásait a saját szűk határain belül, hogy ezzel is vonzó példát mutasson az Európa keletén élő összes népeknek.

Bárczy István.